

Dimitrie Cantemir, personalitate multilaterală a culturii și a literaturii române

La 26 octombrie 1673 se naște Dimitrie Cantemir, fiul lui Constantin Cantemir, domn al Moldovei. Principala preocupare a tânărului a fost învățătura, ceea ce îl va ajuta să devină un spirit enciclopedic, reprezentant strălucit al umanismului românesc și prefigurator al iluminismului.

Despre cea dintâi carte a lui Dimitrie Cantemir "Divanul sau galcava înțeleptului cu lumea", s-a spus că e mai mult decât un tratat de etică, e întâiul eseu scris în limba română.

A doua lucrare a sa, apărută în 1700, la Constantinopol în latină, poartă titlul "Imaginea științei sacre, care nu se poate zugrăvi". A fost tradusă, târziu și doar parțial în română sub titlul "Metafizică". Lucrarea face din autorul ei un precursor în filozofia românească.

Următoarea carte, "Logica", este primul manual didactic de acest gen, scris de un român.

Ideile filozofice și politice, extrase din realitatea istorică trăită intens de fostul și viitorul domn al Moldovei, sunt prezentate sub formă literară-alegorică în "Istoria ieroglifică". Lucrarea a avut ca scop să realizeze un pamflet politic în care să demaste puternicele disensiuni dintre familiile boieresti aflate la putere în cele două țări românești și rolul nefast jucat de Poarta Otomană în politica și în viața Moldovei și Țării Românești; toate acestea cu personaje luate din lumea fabulelor.

"Descriptio Moldaviae" ("Descrierea Moldovei") este scrisă în 1716, în limba latină, la cererea Academiei din Berlin. În alcătuirea sa intră trei părți:

- a) partea geografică, continuând descrierea formelor de relief, a florei, faunei și bogățiilor minerale; și prezentarea târgurilor și capitalelor țării de-a lungul timpului. Dimitrie Cantemir elaborează prima hartă a Moldovei.
- b) partea politică, înfățișează organizarea politică și administrativă a țării, cu referiri detaliate la forma de stat, alegerea sau scoaterea din scaun a domnitorilor, la obiceiurile prilejuite de înșăunarea domnilor sau de mazilirea lor, de logodna, nunti, înmormântări, etc.
- c) despre cele bisericesti și ale învățăturii în Moldova, unde găsim bogate informații despre graiul moldovenesc, despre slovele folosite, la început latinești, apoi înlocuite cu cele slavonesti; tot aici sunt enumerate intruchipări mitologice, precum: "Doina", "Frumoasele", "Ursitele", "Sanzienele", "Zburătorul", etc.

Lucrarea prezintă interes nu numai pentru documentată descriere politică și geografică, ci și pentru observațiile etnografice și folclorice, Dimitrie Cantemir fiind primul carturar român ce a întreprins cercetări în aceste domenii, cât și primul nostru cartograf.

Faima mondiala a lui Cantemir se datoreaza realizarii lucrarii "Cresterea si descresterea Portii Otomane" pentru subiectul ales, pentru tratarea inedita, pentru noutatea unor date cuprinse in carte; dar si datorita traducerii lucrarii in franceza si engleza.

Daca lucrarea "Viata lui Constantin Cantemir" a fost, in conceptia autorului, un capitol anticipat din "Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor", cum s-a crezut o vreme, o continuare a "Letopisetului" lui Miron Costin, cum se poate deduce din cronologia anilor 1661-1693 descrisi aici, sau o biografie de sine statatoare despre domnia tatalui sau, asa cum s-a demonstrat de istoricii contemporani, nu se poate spune cu exactitate.

Activitatea de savant a lui Dimitrie Cantemir se incheie cu "Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor", socotit multa vreme opera sa capitala, prima istorie a romanilor de pretutindeni. Scrisa in limba romana, opera este conceputa dupa un plan vast si cu o larga informatie extrasa din lucrari ale istoricilor din cele mai vechi timpuri. Este infatisat trecutul indepartat al poporului nostru, originea comuna a tuturor romanilor.

Prin vasta opera pe care a creat-o, prin ideile progresiste si prin spiritul sau enciclopedic, Dimitrie Cantemir este una dintre personalitatile remarcabile ale culturii europene.